

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויחי

(חלק ב שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ויחי, הייא טבת ד'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויחי ב

דאַרף מען פאַרשטיין: ווי שטימט דאָס וואָס „יוסף לא ישא״ מיט דעם וואָס שטייט בפירוש אין פסוק, אַז יעקב האָט באַשוואַרן יוסף׳ן „ונשאתני ממצרים״ – אַז דער חיוב פון נשיאת ארונו של יעקב איז (בעיקר) אויף יוסף, איז לכאורה זיכער אַז ער דאַרף טאָן אין דעם ככל האפשר – כולל נשאתני כפשוטה?

אויך בנוגע צו לוי פאָדערט זיך הסברה: די נשיאת ארון העדות ע״י לוי איז דאָך אַן ענין שבעתיד⁶ הרחוק (נאָך דער תקופה פון ועבדום וענו אותם⁷ וכו׳), און דערצו רעדט זיך דאָרטן ניט וועגן לוי עצמו נאָר וועגן יוצאי חלציו⁸,

הלשון „לא ישא״ ובמדרש „אל יטעון״ ואכ״מ***. וראה לקמן בפנים ובהערה 15.

(4) פרשתנו מז, ל.

(5) ראה פענח רזא פרשתנו נ, י״ד בהגהה.

(6) וכלשון רש״י „שהוא עתיד לשאת את הארון״, ועד״ז בתנחומא שם, שעתידים לישא את הארון. אבל בתנחומא באבער ובמדב״ר שם ליתא „עתידי״, „עתידין״. וראה הערה 8.

(7) לך טו, יג.

(8) ול׳ רש״י „שהוא עתיד לשאת״ צ״ל הכוונה על השבט. ועד״ז הוא בתנחומא באבער ובמדב״ר שם (אבל שם „שהוא טוען״ את הארון, בלשון הוה). ולפי״ז פי׳ „שהוא״ בלוי אינו כפירוש

א. אויפן פסוק, „וישאו אותו בניו״ – אַז די בני יעקב האָבן געטראָגן יעקב׳ס ארון „ארצה כנען״ – איז רש״י מבאר² דעם סדר ווי זיי האָבן געטראָגן דעם ארון: „קבע להם מקום ג׳ למזרח וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן״, און דערנאָך איז רש״י ממשיך, אַז יעקב האָט אָנגעזאָגט: „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מגשה ואפרים יהיו תחתיהם״³.

(1) פרשתנו נ, יג.

(2) והוא מתנחומא במדבר יב. תנחומא באבער שם. במדב״ר פ״ב, ח (והתחלת לשון רש״י „קבע להם מקום״ תוכנה נמצא גם בב״ר פ״ק, ב). והוא בקיצור בפרש״י במדבר ב, ב. ומסיים שם „כדאי בתנחומא בפ׳ ז״ו״ (וראה גם פרש״י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה.

(3) בפרש״י פרשתנו כמה שינויים: (א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה* (מן המערב), ואח״כ ממשיך „יוסף אל יטעון . לוי אל יטעון כו״. משא״כ בפרש״י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים „לוי לא ישא . . יוסף לא ישא״, ואח״כ מסיים „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם״. (ב) במדרש מקדים „יוסף אל יטעון״ לפני „לוי אל יטעון״, ואילו בפרש״י מקדים „לוי לא ישא״ לפני „יוסף לא ישא״. (ג) במדרש נבאר

הטעם „יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידי״* לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת״. ואילו בפרש״י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. (ד) בפרש״י

(* כ״ה בתנחומא שם בסדר זה „בנימין אפרים ומנשה״, וכן – נמו לבסוף. אבל בתנחומא באבער שם ובמדב״ר שם: „אפרים ומנשה ובנימין״, ולאח״ז „זן, אשר ונפתלי יטענו מן הצפון״. ולכאורה כצ״ל, כסדרם הדגלים במדבר ב, ח ואילך.

(* כ״ה בתנחומא שם. ובתנחומא באבער ובמדב״ר בשינוי לשון – ראה לקמן הערה 6, 8.

*** (בנוגע לשינוי הסדר בפרש״י (שינוי הב׳) ה׳י אפ״ל בפשוטות דמדמדש מקדים יוסף, שפשוט ומוכן יותר מה שלא יטעון – „שהוא מלך״, משא״כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארון. ובפרש״י מונה אותם כסדר תולדותם, לוי ואח״כ יוסף. ולכן גם מקדים רש״י מנשה לפני אפרים [אך שבסדר הדגלים (רש״י מביא) אפרים קודם למנשה – כי הוא בעתיד ובוה יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מז, יט״כ ובפרש״י שם)]. וראה לקמן הערה 66.

(* בתנחומא שם: לוי אל יטעון (בל׳ יחיד) למה שעתידין (ל׳ רבים) לישא את הארון (וממשיך בל׳ יחיד) ומי שטוען כו׳.

דעם מספר י"ב פון נושאי הארון¹³, נאָר) אַז זיי זיינען „תחתיהם” – במקומם, זייערע שלוחים¹⁴. דאָס הייסט, אַז דאָס וואָס לוי ויוסף האָבן ניט געטראָגן אַרונו של יעקב, איז עס נאָר בנוגע לגופם – בידיהם כפשוטו; זיי האָבן אָבער מקיים געווען די מצוה פון נשיאת ארון יעקב (ע"י שלוחיהם כמותם ממש)¹⁵.

עפ"ז יומתק נאָך אַן ענין: רש"י הויבט אָן פירושו מיט די ווערטער „וישאו אותו בניו, ולא בני בניו” – וממשיך אַז מנשה ואפרים האָבן געטראָגן ארון יעקב?

[און כאָטש אַז רש"י איז מבאר בתחלת פירושו „שכך צום – אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניהם שהם מננות כנען” (און מנשה ואפרים זיינען בני אסנת), האָט דאָך יעקב אָבער אויך אָנגעזאָגט דעם צד החיוב, ווי רש"י פירט אויס „אלא אתם”¹⁶].

13 דלכאורה אינו נוגע שיהיו יב דוקא, משא"כ בהדגלים.

14 להעיר מלשון רש"י במדבר ג, ח „באים תחתיהם בשליחותם”.

15 ואולי י"ל שזה נרמז בההוספה בתחומא שם: „(יוסף אל יטעון למה שהוא מלך) ואתם צריכים לחלוק לו כבוד” – ע"י שנעשים שלוחיו ובפרט בענין של „יטעון” (ולא „ישא”) – ד„יטעון” מורה על טירחא במשא כבוד וכיו"ב. והיינו כי רק טעינת הארון בגופם מומש לא הי, אבל קיימו (מצות) נשיאת הארון, ע"י שלוחם כמותם. ודוחק.

16 כי אף שכבר אמר יעקב (פרשתנו מת, ה) שני בניך גוי' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הרי פרש"י „במשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו” (וראה מפרשי רש"י בארוכה). אבל אינם כבנים לשאר ענינים.

(* ואולי י"ל דלפי המדרש היו נושאים אותו על הכתף (ראה רמב"ם הל' אבל סם), ולכן הלשון שם „והאיך צום כו' יטענו משתו כו'”. משא"כ לפרש"י שנשארו אותו בידיהם כתב הל' „ישא”. וראה כ"מ לרמב"ם שם.

אַ דור פאַר דודר הביעי⁹ וואָס זיי וועלן טראָגן דעם ארון. פאַרוואָס זאָל מען באַ אים צונעמען דערפאַר די נשיאת אַרונו של אַביו (וואָס נשיאת ארון המת בכלל איז אַ מצוה¹⁰, ובפרט – אַרונו של אַביו)¹¹?

ב. איז דער ביאור בזה:

רש"י אַליין באַוואָרנט עס, צוגעבנדיק אַז „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם”¹². דערמיט מיינט רש"י (ניט נאָר אַז מנשה ואפרים פאַרנעמען דעם אַרט בצד הארון פון לוי ויוסף אָדער – צו משלים זיין

„שהוא מלך” שקאי על יוסף עצמו.

9 לך שם, טז. וראה פרש"י שם.

10 ראה ברכות יז, ב (במשנה), „נושאי המטה וחלופיהן כו' פטורים (מן הק"ש כו'”), „שעוסק במצוה פטור מן המצוה” (ש"ך יו"ד ר"ס שנח). וראה מרכי הובא בב"י או"ח ר"ס עב. שו"ע אדה"ז שם ס"א. ובירושלמי ברכות פ"ג סה"א (הובא בשו"ע יו"ד שם ס"ג) הכתפים אסורים כו' ונמצא מתעכב במצוה. ולהעיר מפרש"י ברכות שם ד"ה וחלופיהן „שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו”, וברע"ב למשנה שם „שהכל רוצים לזכות במצוה”.

וראה פ"י עה"ת לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה – תלמיד הר"ן (ירושלים תשל"ג): שמענו שרש חמישי, שהוא ראוי לשאת את המת על הכתף, וכמו שמצינו כאן, דכתיב וישאו אותו בניו*. וכבר למדנו שיש לגוף דמיון מה עם נשיאת הארון שבו הלוחות שהוא על הכתף, דכתיב בכתף ישאו. וראה מעבר יבק שפתי רננות (מ"ג) פט"ו מתיקונים. – וראה רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב: וטובלין את המת על הכתף עד בית הקברות (וראה שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קעה).

11 דנוסף על המפורש בקרא זהירותם בקבורת המת אפילו דישמעאל (ח"ש כה, ט) ועשו (וישלח לה, כט) – הרי השבטים קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה (ראה לעיל ע' 200. וש"נ).

12 שאינו במדרש, כנ"ל הערה 3.

(* ועד"ז כתב בדרשת אבן שועיב סי"פ ויחי בשם הרמב"ן: לפי דרכנו למדנו עשרה דברים בענין המת מזה הסיפור של יעקב כו' והחמישי נשיאת על הכתף דכתיב וישאו אותו בניו.

ד. איז דער ביאור בכל זה:

ס'איז ידוע, אז התחלת השעבוד במצרים האט זיך אָנגעפּאַנגען נאָך פטירת יעקב, ווי רש"י זאָגט בתחלת הפרשה „שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד”²³ שהתחילו לשעבדם.

דאָס הייסט: יעקב'ס זיין אין מצרים האָט אָפּגעאַלטן די „צרת השעבוד”, ס'האָט ניט דערלאָזן דעם ענין הגלות במצרים, עס איז נאָר געווען די ירידה (גלות) פון כנען.

כל זמן יעקב האָט געלעבט, האָט די אידן גאָרניט געפּעלט אין מצרים. ואדרבה: ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים גו' חלב הארץ.²⁴

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס אַרױסנעמען יעקב'ן פון מצרים (אויף ברענגען אים לקבורה אין א"י), איז געווען²⁵ נאָך אַ שלב, האָט גורם געווען אַז עס זאָל קענען זיין דער גלות ושעבוד מצרים.

לפ"ז איז מובן וואָס לוי ויוסף האָבן זיך (בפועל) נישט משתתף געווען אין נשיאת ארונו של יעקב פון מצרים:

אלא משה, משמע לכאורה, שגם יוסף נשא ארונו של יעקב, שפשיטא שג"ז נכלל בנתעסק בקבורתו. וכמו משה שהוא נשא ארונו של יוסף. וראה פני דוד (להחיד"א) ר"פ בשלח. ואכ"מ.

(23) אבל השעבוד בפועל לא הותחל רק אחרי מיתת לוי, כפרש"י וארא ו, טז (הובא לקמן בפנים). וראה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) התחלת פרשתנו. לקו"ש חט"ו ע' 424 הערה 14.

(24) ויגש מה, יח.

(25) ראה וזח"א רבב, סע"א: כיון דיעקב היה ידע דבנוי ישתעבדון בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבר תמן בגין דיגין זכותיה על בנוי אמאי בעא לאסתלקא מתמן והא כתיב (תהלים קג, יב) כרחם אב על בנים אן הוא רחמנותא.

וויבאַלד אָבער אַז דאָס וואָס מנשה ואפרים האָבן געטראָגן ארון יעקב איז געווען „תחתיהם”, נאָר אַלס שלוחים פון לוי ויוסף, איז דערמיט אויסגעפירט געוואָרן „וישאו אותו בניו”, „אתם”, ד.ה. דער טראָגן איז זיך מתייחס צו די משלחים, לוי ויוסף. און ווי דער כלל (וואָס רש"י ברענגט אויך בפירושו על התורה¹⁷) „שלוחו של אדם כמותו”¹⁸.

ג. מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין (בפנימיות הענינים): בשלמא מנשה ואפרים זיינען געווען תחתיו של יוסף, ווייל בנים זיינען במקום אביהם — וואָס איז אָבער די שייכות פון מנשה ואפרים צו לוי אַז זיי זאָלן זיין תחתיו?

וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם שאלת המפרשים¹⁹ בדברי רש"י „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון” — עס שטייט דאָך אַז משה האָט געטראָגן ארונו של יוסף, כמפורש בכתוב²⁰ „ויקח משה את עצמות יוסף עמו גו'”, און משה איז דאָך געווען פון שבט לוי²¹, און דערצו נאָך פון בני קהת וואָס זיינען געווען די נושאי הארון²².

(17) בא יב, ו. אמור כד, יד. וראה לקו"ש חלק ז ע' 162 ואילך ובהערה 30 שם.

(18) ואף שאין שליחות לב"ג, ולכמה דיעות לא יצאו בני"א אז מכלל ב"ג — הרי דעת כמה פוסקים דב"ג נעשה שליח לב"ג כמותו. וגם לדעת החולקים י"א קדום מ"ת דהכל בגדר ב"ג כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו — ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 39, ושי"ג.

(19) חזקוני הובא בריב"א כאן. מושב זקנים כאן.

(20) בשלח יג, יט.

(21) במפרשים הנ"ל תירצו: הוא נשא את עצמו ולא שמשו נשאו. וצ"ע המקור, איפה מרומז זה.

(22) מלשון המכילתא בשלח שם (ועד"כ בסוטה ט, ב) „יוסף זכה לקבור את אביו (וראה בגמ' שם יג, א) „אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות” מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו

מצרים איז פאַרבונדן און גורם צום ענין השעבוד, האָט עס ניט צו לוי ויוסף, וואָס זיי דערלאָזן ניט שעבוד מצרים.

און דאָס איז מרומו אין די טעמים הנ"ל – „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך“:

מפרשים זאָגן³⁵, אַז דאָס וואָס מלאכת השעבוד איז ניט געווען אויף שבטו של לוי איז מצד דעם וואָס עתידין לשאת את הארון („שבטו של לוי חכמים היו ולא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון ומתוך כך היו בני חורין“³⁶), „לשאת את הארון“ האָט ניט דערלאָזט ענין השעבוד³⁷;

און וויבאַלד אַז יוסף „הוא מלך“, האָט מצרים קיין שליטה ניט אויף אים, ואדרבה – ער איז שולט אויף מצרים, ופשיטא אַז עס קען ניט זיין קיין שעבוד מצרים.

משא"כ בנוגע צו „ויקח משה את עצמות יוסף עמו“ – דאָס איז געווען פאַרקערט – אַ תנאי וענין של גאולה, „כי השבע השביע גו' פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם“³⁸, ובמילא איז דאָס שייך דוקא צו שבט לוי, ואדרבה, צום ראש פון שבט לוי, משה רבינו, און גואלם של ישראל.

אַ נקודה משותפת געפינט מען ביי לוי ויוסף – וואָס ביידע זיינען געווען העכער פון דעם ענין השעבוד במצרים, און ביידע האָבן ניט צוגעלאָזט עס זאָל זיין שעבוד מצרים.

בנוגע ליוסף שטייט אין מדרש²⁶: „כל זמן שיוסף הי' קיים לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי²⁷, לפיכך כתיב²⁸ הבאים כאילו אותו היום נכנסו למצרים“;

ובנוגע ללוי זאָגט רש"י²⁹, „למה נמנו שנותיו של לוי אלא להודיע כמה ימי השעבוד שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא הי' שעבוד³⁰ שנאמר³¹ וימת יוסף וכל אחיו ואח"כ ויקם מלך חדש³² ולוי האריך ימים על כולם“³³.

ויתירה מזה אפילו בנוגע לשבט לוי געפינט מען, אַז אפילו נאָך דעם ווי עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דער שעבוד וקושי השעבוד ביי אַלע אידן, איז „מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי“³⁴.

ה. עפ"ז איז מובן דאָס וואָס „לוי לא ישא“ און „יוסף לא ישא“ ארונו של יעקב: וויבאַלד נשיאת ארון יעקב פון

(26) שמ"ר פ"א, ד. תנחומא שמות ג.

(27) ולא שנבדח. ראה לעיל הערה 23. מפרשי

המדרש שם. לקו"ש ח"ו ע' 28.

(28) ריש פ' שמות.

(29) וארא ו, טז.

(30) שמ"ר פ"א, ח.

(31) שמות א, ו.

(32) שם, ח.

(33) דמכיון שכל הענינים אינם באקראי ח"ו

הרי מובן דזה ש„לוי האריך ימים על כולם“, וכל

זמן שהי' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים

כו' ומשמט לוי התחילו המצרים לשעבדם" (סדר

עולם רבה פ"ג), הוא מפני שענינו של לוי שולל

(יותר משאר השבטים) שעבוד מצרים.

(34) פרשי' שמות ה, ד. וראה שמ"ר פ"ה, טז.

תנחומא וארא ו.

(35) תוס' (הדר זקנים) שמות א, יג. חזקוני שם

ה, ד. וראה רבותינו בעה"ת שם: וכן איתא במדרש

כו'.

(36) תוס' (הדר זקנים) שם.

(37) וראה מדרש תלפיות אות יוד ענף יעקב

מש"ד: צוואת יעקב שלוי לא ישא ארונו לפי

שלעתיד במדבר יהא* ארון השכינה וכל המקבל

עליו עול תורה פורקים ממנו עול דרך ארץ ולכן

לא נשתעבד לוי במצרים.

(38) בשלח שם.

(* כ"ה לפנינו, והוא טה"ד דמוכח וצ"ל „ישא“.

וכ"ה בילקוט דוד פרשתנו בשם הש"ד.

ז. וי"ל דער ביאור בזה:

דאָס וואָס שבט לוי האָט ניט געהאַט אויף זיך מלאכת השעבוד, איז דאָס ניט דערפאַר וואָס זיי האָבן ניט געהאַט קיין שייכות צו גלות מצרים, נאָר דאָס גופא איז אַ פרט אין דעם אופן השעבוד פון אידן:

דער מכוון פון שעבוד מצרים איז ניט ח"ו צו פייניקן אידן, נאָר צוליב דעם „ואנכי אעלך“⁴³, דעם עילוי וואָס קומט דערפון אַרויס [מצרים איז געווען אַ „כור הברזל“⁴⁴, ווי אַ כור כפשוטו, וואָס האָט געפועלט אַ זיכור אין אידן].

מצד דעם קושי השעבוד אָבער, וואָלט געקענט זיין אַז ניט נאָר וועלן אידן ניט דערגרייכן (דורכן שעבוד) דעם עילוי, נאָר אדרבה – זיי קענען נאָך נשקע ווערן ח"ו אין מצרים ערות האַרץ⁴⁵ –

דעריבער האָט געמוזט זיין אַ סוג אידן וואָס זאָל בלייבן העכער פון דעם שעבוד, און זיי זאָלן משפיע זיין אויף אַלע אידן אַז זיי זאָלן דורכפירן די כוונה פון דעם ירדנו, ועבדום – אעלך, יצאו ברכוש גדול.

און דאָס איז געווען די אויפגאַבע פון שבט לוי, ווי דער רמב"ן איז מבאר⁴⁶, אַז „מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם והכל טיבה מאת ה'“.

43 ויגש מו, ד.

44 ואתחנן ד, כ.

45 מקץ מב, ט. יב. ובקה"ר פ"א, ד (בסופו): כל מה שברא הקב"ה באדם ברא בארץ כו' אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר לראות את ערות הארץ באתם. וראה פרש"י לך יב, יט. אחרי ית, ג.

46 שמות ה, ד. בחיי שם. וראה חזקוני עה"פ.

ו. עפ"ז דאַרף מען פאַרשטיין לאידך גיסא: וויבאַלד אַז לוי ויוסף זיינען ניט געווען נושאי ארון יעקב פון מצרים, ווייל דאָס איז היפך ענינם, פאַרוואָס האָבן זיי געדאַרפט שלוחים – „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם“? און ווי קענען זיי האָבן שלוחים כמותם!?

וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הקושיא: וויבאַלד אַז ס'איז געווען אַ גזירה בבית בין הבתרים, „גר יהי זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה“³⁹ – ווי קומט עס אַז ס'איז געווען אַ שבט וואָס אויף אים איז גאָר ניט געווען מלאכת השעבוד⁴⁰?

נאָכמער: אין דעם שעבוד איז דאָך געווען תלוי די הבטחה, „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול“ (ווי רש"י ברענגט⁴¹, „שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם“⁴²).

39 לך טו, יג.

40 כמו שהקשה בגר"א שם.

41 פרש"י בא יא, ב. מברכות ט, סע"א ואילך.

42 ברמב"ן במדבר (ג, יד) שמפני דשבטו של לוי לא ה' בשעבוד מלאכת מצרים היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא ה' בהם הברכה דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוך. אבל רש"י בפירושו עה"ת (ויצא כט, לד) פירש „שהארון ה' מכלה בהם“ (אבל ראה גוי"א לבוש האורה לפרש"י שם).

בפרשת דרכים דרוש ד (וראה שם דרוש ה. חדושי אגדות אלטונא תצו*) דשבט לוי לא ה' בשעבוד לא היו בכלל חתן ובמילא לא קבלו בית מצרים. אבל ראה רש"י בא יג, יג (מבכורות ה, ב) שאין לך אחד מישראל שלא נטל כו' טעונים מכספם ומוזהבם של מצרים. ובבכורות שם: שאין לך כל אחד ואחד מישראל כו'.

* ובמצודת דוד שם: דאיתא בגמרא שאותן ישראל שלא היו בשעבוד לא לקחו מן הביזה.

ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים⁵² – „הוי' הוא נחלתו”⁵³. וואָס דאָס האָט זיך אויסגעדריקט כפשוטו אין זייער עבודה ושירות במשכן, כולל נשיאת הארון,

וועלכע איז געקומען דערפון „שכולם היו זקוקים לצרכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם”⁵⁴; און די עבודה אויף מאַכן די וועלט אַ דירה לו ית' זייענדיק אין וועלט, האָט זיך אויפגעטאָן דורך שאר שבטי ישראל.

ומהאי טעמא האָט אויך שבט לוי געהאָט די אַלע עליות, עילוים וואָס דער „ועבדום וענו אותם” האָט געבראַכט.

ח. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס יוסף ולוי האָבן געדאַרפט האָבן אַז „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם” אין נשיאת ארונו של יעקב:

אע"פ אַז זיי אַליין טראָגן ניט ארונו של יעקב פון מצרים, כנ"ל – האָבן זיי אָבער געדאַרפט אַריינגעבן דעם כח (פון זיין העכער פון שעבוד מצרים) אין די איבעריקע שבטים. און דאָס איז דורך דעם וואָס זייערע שלוחים זיינען זיך משתתף אין נשיאת ארונו של יעקב.

און דעריבער האָט יעקב אויסגעקליבן מנשה ואפרים צו זיין „תחתיהם” – ווייל זיי זיינען דער „המשך” פון יוסף ולוי, דער כח פון יוסף ולוי (וועלכע זיינען העכער פון שעבוד מצרים) קומט אַראָפּ אין דער עבודה אין גלות.

[ובפרט ווי בפשטות, אַז מנשה ואפרים זיינען געבאָרן געוואָרן אין ארץ

קומט לפי זה אויס, אַז ס'איז ניט דער פשט אַז ניט אַלע אידן האָבן גענומען אַן אַנטײל אין שעבוד מצרים⁴⁷ – אידן זיינען געקומען קיין מצרים אַלס איין עם⁴⁸, איין מציאות [כדייק לשון הכתוב⁴⁹: „כל הנפש (ל' יחיד) . . הבאה מצרימה (שבעים)“].

נאָר דערביי איז געווען אַ כעין „שותפות” ווי צו דורכגיין דעם שעבוד [וואָס יעדער „שותף” טוט זיין חלק אויך פאַרן צווייטן „שותף”]; ויתירה מזה – ווי אברי הנפש והגוף וואָס מילוי תפקידו פון יעדער אבר בפ"ע – איז פאַר דעם גאַנצן נפש ובשליחותו.

באָ כמה אידן איז געווען די מלאכת השעבוד בפועל וואָס האָט זיך געפאַָדערט כדי צו דערגרייכן דעם עילוי; און שבט לוי האָט זיך אין דעם משתתף געווען, דורך געבן דעם כח, זייענדיק „מורי (לכל בני) תורה”⁵⁰ אויף ניט נשקע ווערן ח"ו אין קושי השעבוד, ואדרבה – דערגרייכן אַט־דעם עילוי (שע"י השעבוד).

און עד"ו איז געווען נאָך מ"ת, אין מדבר, און דערנאָך בכניסתם לארץ:

שבט לוי האָט ניט קיין חלק ונחלה אין א"י⁵¹, נאָר „הובדל לעבוד את ה' לשרתו

47) להעיר מש"ה (שיא, רע"א): שבט לוי לא היו בגלות כו' רצה להשתתף בצרת הציבור מה עשה קרא שמות לבניו ע"ש הגלות כו'.

48) כדייק הכתוב (שמות א, ט"ב) הנה עם בני רב גו' לו פן ירבה גו' וישימו עליו גו' – ל' יחיד (אף ד, בני ישראל" – רבים).

49) ויגש מו, כז. וראה פרש"י שם, כו.
50) ראה רמב"ם ספ"א מהלכות ע"ז: ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והשיבו בישיבה ללמד כו' וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד כו' חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות.

51) שופטים יח, א"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג ה"י.

52) רמב"ם שם ה"ב.

53) שופטים שם, ב.

54) פרש"י במדבר ג, ח. וראה לקו"ש ח"ג ע'

12 ואילך.

און פון די צוויי ענינים קומען אַרויס (אין און דורך זייערע שלוחים) – די צוויי אופני עבודה פון מנשה ואפרים,

כמרומו אין זייערע נעמען (ווי גע- רעדט אַמאָל באַרוכה⁶⁰):

מנשה, וואָס נקראַ כַּך – „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי“⁶¹, אַ נאָמען וואָס דערמאָנט אַז ער געפינט זיך אין אַן אָרט וואָס מאַכט פאַרגעסן „את כל בית אבי“ און דערפאַר דאַרף ער „אָוועקשפּרינגען“⁶² דערפון; דאָס דריקט אויס זיין תּשוקה והחלט נַיט צו פאַרגעסן, נאָר צו זיין צוגעבונדן צו בית אבי.

וואָס דאָס איז דער אופן העבודה וואָס ער האָרעוועט אויף נַיט צו באַווירקט ווערן פון דער סביבה, דורך בלייבן צוגעבונדן צו בית אבי.

אַ איד זייענדיק אין גלות דערמאָנט זיך כּסדר אַז ער געפינט זיך אין אַ מצב וואָס וויל מאַכן פאַרגעסן „בית אבי“, און דאָס גופא פּועל'ט אַז ער זאָל נַיט פאַרגעסן. ער דערהערט אַז דאָס איז נַיט זיין מקום, זיין אָרט איז אין בית אביו המלך.

מתאים צו דער עבודה פון יוסף, וואָס זייענדיק אין מצרים איז באַ אים געווען, און האָט זיך אָנגעהערט, די השפּעה פון יעקב („בית אבי“), וואָס איז העכער פאַר גלות והעלם והסתּר פון מצרים.

[ווי'ל אַז מהאי טעמא האָט יוסף גע'טענה'ט⁶³ „לא כן אבי כי זה (מנשה) הבכור שים ימינך על ראשו“, מצד דער

מצרים און איידער יעקב איז דאָרט אָנגעקומען⁵⁵].

און וויילע יוסף ולוי זיינען צוויי באַזונדערע אופנים אין דעם העדר השייכות צו שעבוד מצרים (כדקלמן) – דעריבער זיינען אויך געווען באַזונדערע „שלוחים“ – מנשה ואפרים.

ט. דער ביאור בזה:

עס שטייט „אלה תולדות יעקב יוסף“⁵⁶. איז מבואר⁵⁷ אַז די ענינים פון יעקב'ן ווערן נמשך למטה על ידי יוסף. באַ יוסף'ן, אויך ווי הורד מצרימה⁵⁸, ווי ער קומט אַראָפּ אין מצרים, איז מאיר מדריגת יעקב בגילוי; און וויבאַלד אַז אין זיין עבודה איז דאָ בגלוי די השפּעה פון יעקב'ן וואָס איז העכער פון מצרים, איז מצד יוסף נַיטאָ קיין אָרט אויפן העלם והסתּר פון מצרים. ער איז שולט אויף מצרים און דערלאָזט נַיט (דעם העלם והסתּר פון) גלות מצרים, כנ"ל.

משא"כ (שבט) לוי, זיינען נַיט געווען שולט במצרים, זיינען געווען אין זמן פון גלות מצרים ביז אין זמן פון קושי השעבוד, און אעפ"כ זיינען זיי נַיט „פאַרטרונקען“ געוואָרן אין דעם, ואדרבה, פון שבט לוי האָבן אידן באַקור מען דעם כח אויף דורכטראָגן דעם קושי השעבוד כנ"ל, ביז עס זאָל צוקומען דער יתרון האור מן החושך⁵⁹, ביז אַז ע"י משה ואהרן (פון שבט לוי) איז געווען די גאולה של כל ישראל – לוי גיט דעם כח אויף צו איבערמאַכן דעם גלות.

55) פרשתנו מת, ה. וראה בהנסמן לקמן הערה

60.

56) וישב לו, ב. וראה פרש"י שם.

57) ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 436. וש"נ.

58) וישב לט, א.

59) קהלת ב, יג.

60) ראה באַרוכה לקו"ש שם ע' 433 ואילך.

וש"נ.

61) מקץ מא, נא.

62) רש"י וישלח לב, לג.

63) פרשתנו מת, יח.

איש ואיש . . אשר נדבה רוחו . . ה"ז נתקדש . . ויהי' ה' חלקו ונחלתו כו".

ווייל יעדער איד האָט דעם כח (פון יוסף ולוי) צו שטיין העכער פון דעם גלות. ניט נאָר אַז דער גלות האָט ניט קיין שליטה אויף אַ אידן, נאָר פאַרקערט – אַ איד ווערט אַ בעה"ב אויף גלות. און אין דעם זיינען פאַראַן די צוויי דרגות:

פריער קומט דער אופן פון „יוסף שהוא מלך“ בהווה: מען שטעלט זיך אַוועק העכער פון גלות, און מען ווערט אינגאַנצן ניט נתפעל פון די נסיונות וכו' פון גלות.

און דערנאָך „עתיד“ – קומט מען צו צו דעם העכערן אופן – „לוי שהוא עתיד לשאת את הארון“: דורך דעם וואָס מען האָט דעם ענין התורה („לוחות“), תורה אור, איז מען מהפך דעם חושך הגלות לאור: יתרון האור מן החושך⁷¹, און – יגי' חשכ⁷²

וואָס דאָס וועט זיין בגילוי כביאת משיח צדקנו, ווען עס וועט מקויים ווערן דער יעוד „ולילה כיום יאיר“⁷³, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וארא תש"מ)

71) וראה לקו"ש ח"י ע' 163 ואילך בביאור מרו"ל שיהיו השבטים הוגים בתורה.

72) תהלים יח, כט. נתבאר בדרושי חנוכה (תו"א ד"ה כי אתה נרי וביאורו. שערי אורה ד"ה כתיב כי אתה נרי. אוה"ת שם).

73) תהלים קלט, יב.

עבודה פון יוסף איז דער עיקר עבודה, עבודת מנשה⁶⁴].

משא"כ אפרים ווערט גערופן אזוי – „כי הפרני אלקים בארץ עניי“⁶⁵ – דער עילוי ויתרון וואָס ווערט אויפגעטאָן דוקא אין חושך הגלות, ביז אין אַן אופן פון „הפרני“; און די עבודה קומט און ווערט נסתעף פון דער עבודה פון שבט לוי, וואָס ככחם ובשליחותם האָבן אידן איבערגעמאַכט דעם חושך הגלות⁶⁶, „וכאשר יענו אותן כן ירבה וכן יפרוץ“⁶⁷.

י"ד. עס שטייט⁶⁸: „נוהג כצאן יוסף“ – אידן ווערן אָנגערופן בשם יוסף⁶⁹. ועד"ז בנוגע צו לוי שרייבט דער רמב"ם⁷⁰, אַז כדוגמת שבט לוי איז „כל

64) ראה נועם אלימלך פרשתנו מח, יג.

65) מקץ שם, נב.

66) ומה שהקדים רש"י מנשה לאפרים – ומקדים לוי לפני יוסף – יש לומר (בהמשך להמבואר בפנים): כי לוי ויוסף הם למעלה מן הגלות, ומהם באה הניתנת כח להעבודה בגלות. ומכיון שסוף מעשה במחשבה תחלה, לכן מקדים לוי (שעל ידו מגיעים לתכלית הכוונה, להפוך את הגלות עד שבאה הגאולה בפועל); משא"כ בנוגע למנשה ואפרים, שהו"ע העבודה בפועל בגלות, מקדים רש"י מנשה לאפרים, כי בעבודה בפועל – מתחלה באה העבודה דמנשה נשני אלקים גו' (אתכפיא), ואח"כ אפרים (הפרני גו', אתהפכא).

וראה לקמן בפנים סעיף י"ד ובהנסמך בהערה 60.

67) שמות א, יב. וראה לעיל הערה 42.

68) תהלים פ, ב.

69) רש"י ומצו"ד שם.

70) סוף הלי' שמיטה ויובל.

